

mando sobre més de trescents mil homes entre soldats y voluntaris.

Pero barrinant barrinant m' agrada que algú m digués qui 'n te la culpa de les passades vergonyes. Que barrinés nit y dia y deu anys seguits per donar una explicació acceptable de per qué á Subic no s' hi pogué refugiar la esparverada esquadra d' en Montojo, y per que la illa del correjidor no enjegá ni una mala canonada dels seus canons dolents als barcos d' en Devey, y per que al castell del Morro de Santiago no hi havia més que quatre canonots del any de la Pico, y per que desembarcaren els americans com y de la manera que volgueren á poques millas de Santiago, y per que tinguérem de fer á corre-cuyta y de qualsevol mal amén Jesús les bateries del peu de Monjuich y les que hi ha encare allí al Poble Nou, y per que firmaren la vergonyosa pau de Paris, y per que s' entretenian els ebanistes en arreglar la *Numancia* per dins com si s' hi tingués de donar un ball. M' agradaria qu' en Weyler m' expliqués qui 'n te la culpa de aquestes coses, perque aquí á Espanya, gracies á Deu, no s' hi ha ficat la mala costum de Fransa de que un Thiers y un Freycinet prenguessin de les mans dels militars la organisió del art de la guerra y un Lackroy prengué de mans dels marinos la direcció suprema del art de la mar. En Silvela se va quedar darrerament, pero va ser perque, com no teniam barcos, tant era que fes disbarats com que no 'n fes.

Si 'ns escoltém als uns y als altres resultarà que la guerra ab los Estats Units la varem perdre perque aquests van guanyar. No perque donguessin realment probes de valor, y perque tinguessin bons soldats de mar y terra, y perque no 'ls hi faltessin tiros pels seus monstruosos ca-

nons, y perque sapiguessin posar les bales allí mateix ahont apuntavan, sino que varen guanyar per la sola y única rahó qu' en Muley doná al emperador en *La Butifarra de la llibertat*.

Que jo sàpiga, may he manat cap batalló, ni may he dirigit cap maestra, ni may he anat á Inglaterra per veure si als barcos que 'ns feyan no hi planyian la corassa, ni sé hont parau les *Forges et Chantiers* de Fransa, ni he estat á Cartagena, ni al Ferrol, ni á la Carraca, ni al Nervion. No he tocat un *mauser* en tota la vida, y de bales de *mauser* no n' he vista més que una de sucre que va sortir de dintre una sorpresa que vaig comprar per un xavalet. Els canons moderns no se com son fets, perque no es aquest el meu ofici y perque 'ls canons d' artilleria de ca 'l Ortelli no 's carregavan per la culata. No he estat á Monjuich més que 'l dia de anar á seguir monuments, y á la Ciutadela quant era petit no hi anave més que 'ls dijous á buscar les pilotes dels soldats, que queyan per la finestra á un magatzém de que estava encarregat un senyor vellet que venia á casa. De manera que, ni buscant tres peus al gat, ningú pot donarme cap culpa del *desastre* de que parla en Weyler. A la meua dona li he preguntat si ella 'n te cap culpa y m' ha dit que no, als caixistes y maquinistes de la impremta també 'ls ho he preguntat hi diuen que ni saben com va anar alló, que com eran tant lluny y no tenian ulleres de llarga vista, no se 'n varen poder fer càrrech. En Sagasta y en Silvela y en Tetuán y en Romero, ja saben que son uns angelets y que no hi han remanat en res ni per res en les coses d' Espanya. Al bisbe no cal ni preguntarli. L' Auñon tampoch hi te cap responsabilitat, al contrari que va fer sortir la esquadra d' en Càmará